

Uppföljning av länsstyrelsens tillsyn 17-18 november 2021

Bakgrund

Inspektionen har skett genom ett platsbesök på nämndens kansli den 17 och 18 november 2021. Inspektionen genomfördes genom att Länsstyrelsen inledningsvis granskade nämndens register över ställföreträdarskap. Vid tillsynsbesöket granskades 92 akter.

Vid denna inspektion har Länsstyrelsen inte granskat verksamheten med något särskilt fokus. Uppföljningen av föregående års kritik har därför endast skett genom granskning av akter.

Långa handläggningstider vid granskning av årsräkningar

Länsstyrelsen konstaterar att det skett en viss försämring gällande handläggningstiden för granskning av årsräkningar. 1 oktober 2021 var 83,6 % av årsräkningarna granskade, motsvarande siffra föregående år var 89 %. Länsstyrelsen är därför fortsatt kritisk till att handläggningstiderna är så pass långa och vi kommer återigen följa upp frågan vid nästa inspektion. Länsstyrelsen är dock positiv till att nämndens rutin vid vitesförfarandet har förbättrats vilket har resulterat i att redovisning ges in snabbare.

Lång handläggningstid vid granskning av sluträkning

Länsstyrelsen konstaterar att det nämnden åtta månader innan de vitesförelade en ställföreträdare att lämna in en fullständig sluträkning. Vid inspektionstillfället hade det gått ytterligare åtta månader utan att sluträkningen hade granskats. Under större delen av denna tid har nämnden varit helt passiv gentemot ställföreträdaren. Nämnden bör alltid aktivt bevaka att handlingar ges in. Länsstyrelsen är kritisk till den långa handläggningstiden i ärendet. Frågan kommer åter att följas upp vid kommande inspektion.

Långa handläggningstid vid byte av ställföreträdare

Länsstyrelsen konstaterar att nämndens rekryteringsförsök hade pågått i ett år och två månader i ett ärende utan att nämnden kunnat fatta beslut om byte. Som tidigare nämnts framgår det av 9 § förvaltningslagen att ärenden ska handläggas så enkelt, snabbt och

kostnadseffektivt som möjligt utan att rättssäkerheten eftersätts. Länsstyrelsen anser därför att nämnden inte kan undgå kritik för den långa handläggningstiden för byte av ställföreträdare. Frågan kommer åter att följas upp.

Länsstyrelsen ser positivt på de förbättringsåtgärder som vidtagits för att kunna korta handläggningstiderna.

Bristfällig handläggning av överklaganden

Länsstyrelsen konstaterar att nämnden i ett ärende fattat ett nytt beslut om arvode som varit till nackdel för huvudmannen. Varken överklagandet eller det nya beslutet har överlämnats till tingsrätten trots att Länsstyrelsen påpekade detta i föregående rapport. I ett annat ärende har nämnden begärt in kompletterande uppgifter till överklagandet för att eventuellt kunna ompröva det istället för att överlämna överklagandet till tingsrätten. Vid inspektionstillfället hade det gått över fem månader sedan överklagandet inkom till nämnden utan att det hade överlämnats till tingsrätten.

Länsstyrelsen anser därför att nämnden förtjänar kritik och uppmanar nämnden att se över sina rutiner för hantering av överklaganden.

Bristfällig tillsyn av godmanskap för bortavarande

Skiftas inte ett dödsbo inom sex månader från det att bouppteckningen förrättades och har avtal om sammanlevnad i oskiftat dödsbo inte heller ingåtts, ska förmyndaren, gode mannen eller förvaltaren inom denna tid lämna en redogörelse till överförmyndaren om anledningen till att dödsboet inte har skiftats. En sådan redogörelse ska därefter och till dess att dödsboet har skiftats eller ett avtal om sammanlevnad i oskiftat bo ingåtts lämnas var sjätte månad, om inte överförmyndaren bestämmer någon annan tid. Se 15 kap. 3 § föräldrabalken.

Gode mäns verksamhet står enligt 12 kap. 9 § föräldrabalken under överförmyndarens tillsyn. Länsstyrelsen anser därför att nämnden måste bedriva något slags tillsyn i samtliga ärenden, vilket även ställer krav på en fungerande bevakning. Om en god man inte utför sitt uppdrag på ett tillfredställande sätt bör nämnden överväga att byta ut personen.

Mellan åren 2016 och 2020 är den enda registrerade händelsen i ett ärende att nämnden år 2018 fick information om att den gode mannen lämnat över ärendet till en juristfirma. Nämnden fick i september 2021 reda på att dödsboets samtliga tillgångar satts in på ett klientmedelskonto hos skiftesmannens firma. Under långa perioder har nämnden inte bedrivit någon tillsyn av gode mannen. De brister

som nämnden själv uppmärksammat i ärendet borde en god man och nämnden ha upptäckt flera år tidigare.

Konsekvensen av fördröjningen är att bristerna inte har kunnat utredas hos nämnden innan arvet preskriberades och överlämnades till Kammarkollegiet. Länsstyrelsen är sammanfattningsvis kritisk till att nämnden varit så passiv i sin tillsyn av gode mannen.

Bristfällig handläggning vid boutredning och arvskifte

En förmyndare eller god man som bevakar en underårigs rätt i ett dödsbo ska se till att bodelning och skifte med anledning av dödsfall förrättas så snart som möjligt, om det inte ingås ett avtal om sammanlevnad i oskiftat dödsbo. Skiftas inte ett dödsbo inom sex månader från det att bouppteckningen förrättades och har avtal om sammanlevnad i oskiftat dödsbo inte heller ingåtts, ska förmyndaren eller gode mannen inom denna tid lämna en redogörelse till överförmyndaren om anledningen till att dödsboet inte har skiftats.

En sådan redogörelse ska därefter och till dess att dödsboet har skiftats eller ett avtal om sammanlevnad i oskiftat bo ingåtts lämnas var sjätte månad, om inte överförmyndaren bestämmer någon annan tid. (Se 15 kap. 2-3 §§ föräldrabalken.) Gode mäns verksamhet står under överförmyndarens tillsyn enligt 12 kap. 9 § föräldrabalken.

I ett ärende vidtogs inga åtgärder från nämndens sida under en period om sex år. Länsstyrelsen anser att nämnden måste bedriva någon slags tillsyn i samtliga ärenden. Detta ställer också krav på att nämnden har en fungerande bevakning gällande ärendetypen. Länsstyrelsen är sammantaget kritisk till nämndens handläggning av ärendet.

Bristfällig motivering av beslut om samtycke till arvskifte

Enligt 15 kap. 5 § föräldrabalken ska en förmyndare, god man eller förvaltare som tar del i en bodelning eller ett skifte för den enskildes räkning inhämta överförmyndarens samtycke till egendomens fördelning. Bestämmelsen i 32 § föräldrabalken anger att ett beslut som kan antas påverka någons situation på ett inte obetydligt sätt, förutom i vissa undantagssituationer, ska innehålla en klagande motivering, om det inte är uppenbart obehövligt. En sådan motivering ska innehålla uppgifter om vilka föreskrifter som har tillämpats och vilka omständigheter som har varit avgörande för myndighetens ställningstagande. I förarbetet till bestämmelsen framgår att motiveringsskyldigheten i praktiken gäller för alla beslut som är överklagbara och att undantagsregeln ska tolkas snävt. För att det kunna göras undantag krävs att det för myndigheten, vid en objektiv

bedömning, ska i princip framstå som självklart att någon motivering inte är behövlig. Se prop. 2016/17:180 sida 186 ff.

Länsstyrelsen anser att det alltid bör framgå vilket arvsifte som nämnden samtycker till. Enligt Länsstyrelsens mening är uppgift om vilka tillgångar som tillskiftas huvudmannen eller barnet så pass relevant information i ett beslut enligt 15 kap. 5 § föräldrabalken att det alltid bör framgå. Även övriga omständigheter som varit avgörande för nämndens ställningstagande bör framgå. Sammantaget anser Länsstyrelsen att nämnden förtjänar kritik för sin bristfälliga motivering av besluten och uppmanar nämnden att se över sina beslut i denna del.

Bristfällig handläggning av ärende om godmanskap

Detta ärende handlar inte om godmanskap utan om medgivande till arvsifte och fastighetsförsäljning samt ej utskickade redovisningshandlingar.

Länsstyrelsen kan konstatera att nämnden i ett granskat ärende tappat bort åtminstone en arvsifteshandling i ärendet. Nämnden bör se över sina rutiner hur inkommande handlingar hanteras på kansliet för att säkerställa att handlingar inte försvinner.

Det framstår som att det är den bristfälliga bevakningen av ärendena tillsammans med det faktum att handlingar har tappats bort som gjort att handläggningstiderna blivit utdragna, särskilt under år 2020.

Gällande frågan om ställföreträdarens möjlighet att ge fullmakt till någon annan vill Länsstyrelsen framföra följande. I SOU 2004:112 (s. 763 ff.) har frågan berörts och bland annat framförs att det saknas en lagstadgad möjlighet för en förordnad ställföreträdare att sätta en annan person i sitt ställe. Uppdraget bygger på ett myndighetsbeslut som den förordnade ställföreträdaren inte själv kan ändra på. Ställföreträdaren skulle dock kunna anlita ett bud att utföra vissa specifika uppdrag, i praktiken enbart genom att verkställa den förordnade ställföreträdarens beslut. Den andra möjligheten som framförs är att ställföreträdaren kan ha behov av att anlita extern hjälp i frågor där det behövs särskild expertis. Detta innebär att ställföreträdarens möjligheter att överhuvudtaget ge fullmakt till en annan person att utföra delar av uppdraget ska tillämpas mycket restriktivt. Länsstyrelsen anser därför att ställföreträdaren normalt sätt själv bör kunna företräda huvudmannen vid en fastighetsförsäljning. Länsstyrelsen har också uppmärksammat att redovisningshand-

lingar inte har skickats ut i samband med byte. Länsstyrelsen är sammantaget kritisk till nämndens handläggning av ärendet.

Huvudmans rätt till yttrande inför förordnande av ny god man Av 11 kap. 16 § föräldrabalken följer att huvudmannen ska beredas tillfälle att yttra sig innan ett förordnande om god man, om det kan ske. Då den tidigare gode mannen avled har Länsstyrelsen förståelse för att nämnden varit tvungen att snabbt förordna en ny god man. Det framgår dock inte att nämnden alls försökt att kontakta huvudmannen inför förordnandet. Trots att nämnden därefter fick in uppgift som tydde på att huvudmannen ville ha en annan god man utreddes aldrig detta. Länsstyrelsen anser därför att nämnden förtjänar kritik för sin handläggning av ärendet.

Övriga frågor

Internationella förmynderskap

Nämnden har inför inspektionen begärt att Länsstyrelsen under år 2021 ska ge tillsynsvägledning gällande de internationella ärenden nämnden handlägger i sin egenskap av reservforum enligt särskilda bestämmelser enligt föräldrabalken. Nämnden önskar särskilt vägledning avseende de privat- och processrättsliga bestämmelserna rörande förmynderskap och förvaltarskap och vad de innebär för nämndens handläggning. Nämnden har även begärt vägledning gällande tillämpligheten av 1996 års Haagkonvention och Bryssel II-förordningen om skyldigheten för förmyndare att inhämta nämndens samtycke till åtgärder enligt föräldrabalken för förmynderskap som inte utövas i Sverige.

Länsstyrelsen har i en skrivelse den 18 mars 2020 (dnr 27306-2020) besvarat ett flertal frågor rörande internationella ställföreträdarskap och förmynderskap. Enligt 2 § förordning (2012:826) med kompletterande bestämmelser till 1996 års 16 (16) Haagkonvention är utrikesdepartementet (UD) är centralmyndighet enligt 1996 års Haagkonvention i Sverige. Enligt 3 § ska centralmyndigheten bistå vid tillämpningen av 1996 års Haagkonvention och har de uppgifter som föreskrivs för centralmyndigheter i konventionen.

Efter Länsstyrelsens svar år 2020 har nämnden uppgett att de prövat att vända sig till UD med frågor utan att få svar på dessa.

Länsstyrelsen har i nuläget inte någon ytterligare vägledning att ge nämnden, men avser att utreda frågorna eventuellt genom en kontakt med UD.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen tar kritiken på stort allvar och att vidta åtgärder för att rätta till bristerna är av hög prioritet.

Generella åtgärder

Förvaltningen har gått igenom alla ärenden som länsstyrelsen granskat, dels för att åtgärda de brister länsstyrelsen pekat på och dels för att analysera varför bristerna uppstått. Det handlar mycket om att stärka styrning och uppföljning.

Förvaltningen fortsätter att utveckla sina metoder för granskning av ställföreträdarnas redovisning.

En plan, bra rutiner och checklistor samt en insikt och förståelse för syftet med granskningen är grundläggande för att hitta oegentligheter. En grupp handläggare arbetar för att utveckla granskningsarbetet för att granskningen ska ske på ett så effektivt och bra sätt som möjligt och på så sätt motverka rättsförluster för den enskilde. Arbets sättet ses över kontinuerligt och ska även anpassas till det nya digitala arbetssättet.

Insatser som bidrar till kortare handläggningstider är att rekrytera fler ställföreträdare och att få tillgång till professionella ställföreträdare som kan ta svårare ärenden. Det är även viktigt att kontrollera och entlediga olämpliga ställföreträdare som inte lämnar in rätt ifyllda redovisningar vid rätt tidpunkt. Utbildning och information till ställföreträdare gör också att det blir mer rätt från början vilket höjer effektiviteten och kortar handläggningstiderna.

Insatser som görs bland annat för att korta handläggningstiderna är:

- Ett nytt ärendehanteringssystem har upphandlats och införs under 2022.
- Förvaltningen arbetar för att bygga ett system av e-tjänster för att ställföreträdarna ska kunna lämna ansökningar och redovisningar i digital form.
- Förvaltningen genomför utbildning till ställföreträdarna gällande förvaltning och redovisning av den enskildes tillgångar. 2021 deltog drygt 800 ställföreträdare.
- Arbetsmarknadsförvaltningen arbetar med införandet av anställda ställföreträdare vilket kommer att underlätta rekrytering i till svåra uppdrag.
- Nämnden har haft flera stora kampanjer för att rekrytera nya ställföreträdare. Kampanjerna fortsätter under 2022.

Akt	Kritik/händelse	Status/kommentar
47532 Överklagande	Klart	Överklagande och omprövat beslut har inte skickats till TR. Fördelat till Lisa för åtgärd.
20275	Inte åtgärdat	Överklagandet har inte skickats till tingsrätten. Fördelat till Kristofer för åtgärd.
20070	Klart	Granskning av ett godmanskap enligt 11:3 FB där nämnden inte utövat tillsyn mellan åren 2016 och 2020. Åtgärd: Mer systematisk uppföljning av pågående ärenden gällande god man enligt 11:3. Samtliga pågående ärenden har gått igenom samt bevakats upp särskilt. Handläggarna har egna ärenden och eget ansvar att följa upp sina beslutade ärenden. Samtidigt görs gemensamma uppföljningar för ärenden som saknar egen handläggare. Ärendet har avsluts.
24887	Klart	Granskning av ett arvskifte där tre omyndiga barn och deras förmyndare haft del i samma dödsbo och nämnden inte utövat tillsyn mellan åren 2012 och 2020. Åtgärd: Ärendet pågår fortfarande och god man enligt 11:2 har redovisat arvet. Ett mer systematiskt sätt att följa upp pågående ärenden har implementerats på enheten detta för att säkerställa att samtliga ärenden följs upp och att nämnden utövar sin tillsyn aktivt.
52064	Klart	I juli 2021 beslutade nämnden om samtycke till egendomens fördelning i arvskiftet.

		<p>Det framgick inte av beslutet vad barnet skulle tillskiftas.</p> <p>Åtgärd: Ett förtydligande har gjorts gällande motivering av beslut. Samtliga handläggare ska också få en utbildning i förvaltningslagen under 2022.</p>
46275		<p>I juli 2020 beslutade nämnden om samtycke till egendomens fördelning i ett arvskifte. I beslutet framgick inte vad huvudmannen ärvde eller vilket dödsbo som skiftades.</p> <p>Åtgärd: Ett förtydligande har gjorts gällande motivering av beslut. Samtliga handläggare ska också få en utbildning i förvaltningslagen under 2022.</p>
16521	Klart	<p>I april 2021 beslutade nämnden att samtycka till ett partiellt arvskifte. Det framgick inte i beslutet vad huvudmannen skulle tillskiftas eller vilka arvskifte det rörde.</p> <p>Åtgärd: Ett förtydligande har gjorts gällande motivering av beslut. Samtliga handläggare ska också få en utbildning i förvaltningslagen under 2022.</p>
6400	Pågår	<p>I juni 1985 beslutades om godmanskap enligt 11:3 FB för bortavarande person. Makan till den försvunne blev förordnad. Makan får underhållsbidrag så länge hon är gift med den försvunne. Det finns inget incitament för god man att ansöka om dödförklaring. Det bör ses över om utomstående person ska förordnas då maken kan anses som jävig.</p> <p>Åtgärd: En genomgång av pågående godmanskap enligt 11:3 FB pågår för att säker-</p>

		ställa att dessa inte pågår längre än nödvändigt. Ärendet finns på listan över ärenden som ska utredas närmare.
44621	Klar	Nämnden nekar en syster att ta del av allmän handling, vilket är felaktigt då en syster ingår i kretsen närmsta släkting. Åtgärd: en repetition av bestämmelserna kring begäran om allmän handling har gjorts. Rutinen för begäran om handling är också kvalitetssäkrad.
53976	Pågår	Beslut om god man enligt 11:1 FB där utsedd god man inte fått särskild information med anledning av att uppdraget handlat om att vara god man enligt just 11:1 FB. Åtgärd: Nämnden har ett pågående arbete med barnkonventionen för att både identifiera vilka processer som rör barn och hur vi kan förbättra arbetet i dessa. Det finns fortfarande förbättring att göra gällande information till ställföreträdare.
49746	Klart	En akt gällande särskilt förordnad vårdnadshavare flyttade till annan kommun 2020. Barnet flyttade tillbaka till Stockholm 2021 varför akten kom åter. Nämnden öppnade då upp den tidigare avslutade akten och fortsatte handläggningen i denna. Länsstyrelsen rekommenderar att en ny akt ska öppnas. Åtgärd: Nämnden har nu ändrat sina rutiner gällande att öppna gammal akt när ett barn flyttar tillbaka till kom-

		<p>munen. Syftet med nämndens tidigare arbetssätt har varit att förenkla arbetssättet för handläggarna då ärendets historik blir synlig i ärendehanteringssystemet.</p>
6634 Lång tid för granskning	Klart	<p>Handläggningen av sluträkningen med efterföljande vitesprocess har hanterats långsamt av förvaltningen. Bevakningen av begärd komplettering på sluträkningen har inte följts upp och efter nästan år upptäcks det att ärendet inte åtgärdats, varför ställföreträdaren 18 mars 2021 vitesföreläggs. 26 mars 2021 inkom sluträkningen och sedan dröjde det åter till 11 februari 2022 innan sluträkningen granskades.</p> <p>Förvaltningen har haft svårigheter att nå balans i hanteringen av sluträkningar. Många sluträkningar har blivit liggande alldeles för länge på grund av detta. Under en period i slutet av 2021 nådde förvaltningen en relativt stabil balans på mellan 80-100 ogranskade sluträkningar men på grund av ojämna inflöden i förvaltningens andra processer har balansen åter växt till närmre 200 ogranskade sluträkningar. En plan för hur detta ska motverkas är under utarbetande och särskilt fokus ligger på att särskilt omhänderta de äldst inkomna ärendena.</p>
45197 Lång tid för granskning	Klart	<p>ÅR 2020 inkom 2021-03-11 NEJ-arvode. Flera kompletteringar har begärts och ÅR</p>

		granskades utan anmärkning 2021-12-12.
53433 Lång tid för granskning	Klart	ÅR 2020 inkom 2021-03-18 JA-arvode. Ofullständig ÅR som krävde kompletteringar. Granskades 2021-12-14.
50456 Lång handläggningstid för byte	Klart	Svårigheter att rekrytera. Godmanskapet avslutat på grund av huvudmannens begäran.
51404 Lång handläggningstid god man	Redovisningshandlingar ska skickas ut i efterhand.	Borttappade handlingar. Ej utskickade handlingar efter granskning. Oklar fullmakt. Kommer lyftas upp som särskild ärendedragning. Rutin kommer att justeras avseende restriktiv användning av fullmakt.